

ความเป็นมาของปัญหา

ในปัจจุบันนี้การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นเรื่องที่กำลังได้รับความสนใจจากประชาชน นิสิต นักศึกษา มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยได้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ซึ่งก็นับว่าเป็นเวลานานพอสมควร จึงอาจกล่าวได้ว่า ขณะนี้เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อในการปรับปรุงประชาธิปไตยให้มั่นคงยิ่งขึ้น

การปกครองระบอบประชาธิปไตย เน้นความสำคัญของการศึกษาโดยถือว่า "การศึกษา เป็นหลักศิลาฤกษ์ของประชาธิปไตย"¹ การศึกษาจึงควรมุ่งพัฒนาเยาวชนให้รู้จักคิดอย่างอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นอย่างดี ตลอดจนมีจริยธรรม ยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย

แผนการศึกษาชาติได้ระบุความมุ่งหมายของการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ²

1. มีสำนึกการแห่งตน (Self-Realization)
2. มีมนุษยสัมพันธ์ (Human-Relationship)
3. มีประสิทธิภาพทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Efficiency)
4. มีความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมือง (Civic Responsibility)

¹ ธีรยุทธ วิเชียรโชติ, "ปัญหาธรรมกับประชาธิปไตย," มิตรครู, ปีที่ 15, ฉบับที่ 21 ปักษ์แรก (15 พฤศจิกายน, 2516), หน้า 8-9.

² กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503, รายงานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2513, กองวางแผนการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา), หน้า 2.

แผนการศึกษาชาติดังกล่าวมุ่งหวังให้เยาวชนของชาติเป็นพลเมืองที่ทันสมัย การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนในชาติ แต่การศึกษาก็มีปัญหา ลักษณะแห่งปัญหาที่เกี่ยวกับการศึกษาเป็นเรื่องใหญ่ที่จะต้องเร่งพัฒนาเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การศึกษาในโรงเรียน วิทยาลัย หรือแม้แต่มหาวิทยาลัย ยังขาดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีความรอบรู้ทางการเมือง ชาติการเตรียมประชาชนเพื่อที่จะให้ได้มีส่วนร่วมในการเมือง การปกครองประเทศ การเตรียมตัวที่จะมาเป็นผู้นำทางการเมือง ผู้บริหารปกครองประเทศ จึงค่อยไปด้วย ประชาชนจะมีโอกาสศึกษาอยู่บ้างก็เฉพาะในกลุ่มบุคคลที่มีวัยเข้าเกณฑ์เลือกตั้ง ถ้าหากโอกาสอ่านนวยก็ได้เรียนจากของจริงเลย โดยการเป็นผู้แทนราษฎรบ้าง สมาชิกสภาจังหวัดบ้าง การที่ไม่มีความรู้หรือประสบการณ์มาก่อนจึงทำให้เกิดคอเลงชัน³

นอกจากนี้ สภาพสังคมปัจจุบันก็ยังประสบปัญหาเยาวชนรุ่นใหม่ "เด็กและเยาวชนของเรากำลังแยกตัวออกจากผู้ใหญ่ โดยที่ผู้ใหญ่เองไม่ยอมรับรู้ถึงความต้องการของเด็ก เด็กที่อยู่บ้านก็ถูกพ่อแม่สั่งสอน ตักเตือน คว้าให้อยู่ในโอวาท พอไปโรงเรียนครูก็ให้ทำ หรือเรียนสิ่งที่ครูคิดว่าถูก เด็ก ๆ จะโต้แย้งในเรื่องใด ๆ ทั้งสิ้นไม่ได้"⁴ เมื่อเป็นเช่นนี้ เด็กก็ค้นหาทางแก้ปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยไม่ขอพึ่งผู้ใหญ่ ทางออกเหล่านี้ก็มาในรูปการเดินขบวนประท้วงการกระทำของผู้ใหญ่ บ้างก็ออกมาในรูปการกระทำแปลก ๆ ที่ดึงดูดความสนใจ เยาวชนรุ่นใหม่จึงมักมีปัญหาดังต่อไปนี้

1. เสรีภาพ เยาวชนอยากเป็นตัวของตัวเอง ไม่อยากมีใครมาบังคับ
2. การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม เขามีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่สังคมเผชิญอยู่อย่างสุดความสามารถและบริสุทธิ์ใจ

³ ชม กาญจนประกร, การวางแผนการศึกษา, กองวางแผนการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512), หน้า 135.

⁴ สุจินต์ บริสุทธิ, "การศึกษาเพื่อเยาวชนรุ่นใหม่," สยามรัฐ, 7 ตุลาคม 2516, หน้า 4.

3. ต้องการเปลี่ยนแปลง เขาชอบอยู่หนึ่ง ชอบริเริ่มทำอะไรใหม่ ๆ ไม่ชอบความซ้ำซาก จนบางครั้งทำให้ผู้ใหญ่รำคาญ จึงยับยั้งด้วยอำนาจ

4. การมีงานทำ ทำให้เขารู้สึกว่าตนมีประโยชน์ต่อสังคม แต่ผู้ใหญ่บางคนไม่ยอมปล่อยให้เด็กทำงาน เพราะไม่ไว้ใจเด็ก

5. การพึ่งตนเอง ไม่ชอบเผด็จการ

6. การแสดงออก อยากแสดงออกในสิ่งที่ตนคิดว่าถูกต้องและยุติธรรม⁵

การจัดการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงปัญหาเหล่านี้ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพราะบุคคลที่จะมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้ตรงความต้องการของประเทศชาติจะต้องผ่านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเสียก่อน บุคคลที่ผ่านการศึกษาระดับนี้เป็นอย่างดีจะมีพื้นฐานความรู้เพียงพอที่จะประกอบอาชีพเป็นแรงงานระดับกลาง การศึกษาต่อเป็นแรงงานระดับสูง และบุคคลเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นทุกประเทศจึงคำนึงถึงความจำเป็นและความสำคัญในการให้การศึกษาคือแก่พลเมือง ดังที่ Jean Thomas กล่าวว่า "Nothing is more necessary to a country than a good education service"⁶ หมายความว่าไม่มีสิ่งใดจำเป็นสำหรับประเทศชาติยิ่งไปกว่าการให้การศึกษาคือ

โรงเรียนมีหน้าที่ให้การศึกษแก่นักเรียน จึงต้องพยายามที่จะจัดบริการเพื่อสนองความต้องการของนักเรียนแต่ละคนให้มากที่สุด ให้เขาเกิดความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน มีทัศนคติอันดีงามเพื่อจะได้เติบโตเป็นพลเมืองดี และมีความเข้าใจในวิถีทางแห่งการดำรงชีวิตภายใต้ระบอบประชาธิปไตย รู้จักหน้าที่พลเมือง ผู้วิจัยเห็นว่าวิชาหน้าที่พลเมืองมีบทบาทสำคัญมากที่จะสนองสิ่งเหล่านี้ได้

⁵ สุจินต์ บริสุทธี, เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

⁶ Jean Thomas, Teachers for the Schools of Tomorrow (France: UNESCO 1968), p. 28.

คำว่า "หน้าที่พลเมือง" มีความหมายโดยตรงเกี่ยวกับหน้าที่ของประชาชนทุกคน พึงมีและปฏิบัติต่อสังคมและชาติบ้านเมือง ประเทศไทยอยู่ในระบอบประชาธิปไตย ฉะนั้น พลเมืองทุกคนจึงจำเป็นต้องรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายอย่างถูกต้อง รู้จักปฏิบัติตนให้มีความเป็นอยู่อย่างมีความสุขในสังคมเสรีประชาธิปไตย

หน้าที่พลเมือง เป็นวิชาที่มีส่วนช่วยฝึกอบรมเด็กให้รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม มีความเข้าใจปัญหาระหว่างชาติได้ฝึกเด็กให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักยอมรับผิด กล้าแสดงออกซึ่งความเห็นพ้องและคัดค้าน รู้จักสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ อันจะช่วยให้เป็นพลเมืองดีของสังคมตามระบอบประชาธิปไตย

ด้วยเหตุที่ประเทศไทยเป็นประเทศประชาธิปไตย การสอนหน้าที่พลเมืองจึงจำเป็นต้องเน้นหนักในเรื่องฝึกอบรมให้เด็กเลื่อมใสและปฏิบัติตามหลักและวิธีการประชาธิปไตย ในระหว่างที่เด็กอยู่ในโรงเรียนนั้นครูต้องสอนให้เด็กรู้จักใช้สิทธิของตนในขอบเขตของกฎบังคับ ให้รู้จักหน้าที่ของตนและรับผิดชอบต่อหน้าที่ ให้รู้จักช่วยเหลือกัน สามารถทำงานร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะได้ ให้มีสัมมาคารวะต่อกัน และที่สำคัญที่สุดคือ ให้เด็กรู้จักตื่นตัวในปัญหาของสังคม และการทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อช่วยแก้ปัญหาอันนี้ให้ดียิ่งขึ้น

วิชาหน้าที่พลเมืองเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงอุดมคติ ดังกล่าวแล้ว วิชาอื่นจึงนับได้ว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าวิชาอื่น ๆ ถ้าจะพิจารณาตามหลักสูตรของหมวดวิชาสังคมศึกษาที่สมบูรณ์แล้วจะต้องบรรจุหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองอยู่ด้วยทั้งสิ้น ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกับประเทศประชาธิปไตยทั้งหลาย กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดวิชานี้ไว้ในหลักสูตรของหมวดสังคมศึกษาด้วย

จุดมุ่งหมายของวิชาหน้าที่พลเมืองที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ มีดังนี้⁷

1. ให้เด็กเข้าใจว่าสมาชิกของสังคมย่อมมีหน้าที่อันวชิระโยชน์ให้แก่สังคม
วิธีทางของเราคือสอนให้เด็กรู้จักสิทธิและรับฟังความเห็นของผู้อื่น โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา และฐานะ

⁷กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ (พระนคร, 2511), หน้า

2. ให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับระบบการปกครองในปัจจุบัน

3. ให้เด็กรู้สึกมีหน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบซึ่งพลเมืองแต่ละคนพึงมีต่อสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะในเรื่องความมั่นคงและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประเทศ

4. ให้รู้จักปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย และวัฒนธรรมอันดี วิชาหน้าที่พลเมืองนอกจากจะช่วยให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองของรัฐ นโยบายของรัฐ และกฎหมายของบ้านเมืองแล้ว ยังช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองในปัจจุบันและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบันนี้

คุณหญิงศรีนารถ สุริยะ ไกลกล่าวถึงความมุ่งหมายของการศึกษาวิชาหน้าที่พลเมืองไว้ดังนี้⁸

1. เพื่อให้เข้าใจวิธีการปกครองของรัฐ
2. เพื่อให้เข้าใจว่ารัฐบาลได้รับใช้ประชาชนอย่างไร
3. เพื่อให้เข้าใจเรื่องการเมืองในปัจจุบัน
4. เพื่อให้เข้าใจและรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
5. เพื่อให้รู้จักหน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อสังคม
6. เพื่อให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน
7. เพื่อให้รู้จักหน้าที่ในฐานะเป็นประชากรของโลก

ลักษณะสำคัญอันแท้จริงของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ชาวไทยทุกคนต้องศึกษา เพื่อความเข้าใจอันดีและก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการปกครองประเทศ ฉะนั้นจึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงหน้าที่ต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาติ ถ้าหากนักเรียนไม่เข้าใจในระบบการปกครองของประเทศก็พอ กล่าวคือ ไม่เข้าใจ

⁸ศรีนารถ สุริยะ, ระเบียบวิธีสอนสังคมศึกษา, คู่มือการอบรมครูมัธยม (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2499), หน้า 16.

ในหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาติ ก็อาจทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการปกครองประเทศ ฉะนั้นการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนจึงเท่ากับเป็นการปูรากฐานประชาธิปไตยให้มั่นคงตั้งแต่เยาว์วัย

Hughes ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งสำคัญในหน้าที่พื้นฐานในฐานะที่เป็นพลเมืองมี 2 ประการ คือ⁹

1. เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย
2. ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลและประชาชนด้วยกัน
หน้าที่พลเมืองอื่น ๆ ที่ Hughes กล่าวไว้ คือ
 1. จะต้องทราบถึงความเป็นไปในโลกปัจจุบัน ไม่ว่าจะจะเป็นความเป็นไปภายในประเทศหรือต่างประเทศก็ตาม เพื่อจะได้มีความเข้าใจอันดีต่อกัน
 2. จะต้องมีทัศนคติอันดีต่อสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งคนทั่ว ๆ ไปด้วย เราจะต้องเรียนรู้ถึงพฤติกรรมของบุคคลอื่นว่าสิ่งใดคือหรือไม่ใช่ ฉลาดหรือโง่งอย่างไร
 3. จะต้องเรียนรู้ถึงวิธีการปรับตัวเรากับผู้อื่น เราทุกคนย่อมไม่เหมือนกัน ไม่ว่าจะ เป็นในด้านความคิด ความสนใจ การที่เราพยายามทำความเข้าใจหรือยอมรับความคิดของผู้อื่นนั้นเป็นวิธีการที่จะทำให้เราอยู่ร่วมกับเขาได้อย่างมีความสุข
 4. จะต้องมีความชื่นชมหรือพอใจในการปกครองประเทศซึ่งเป็นธรรมคาอยู่เอง ที่ทุกคนย่อมจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในด้านการปกครองหรือการเมือง ถ้าทุกคนมีแนวความคิดที่ฉลาดแล้ว ก็อาจจะเป็นทางที่จะช่วยให้ทุกคนเกิดความพอใจในการปกครองได้เหมือนกัน
 5. ต้องพยายามเข้าใจและรู้ถึงความสนใจและความสามารถของตนเอง และใช้ความสามารถให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง อันอาจจะสะท้อนไปถึงสังคมได้ต่อไป

⁹Ray Osgood Hughes, Building Citizenship (New York: Allyn and Bacon Inc., 1959), p. 4.

เชื้อ สาริฆาน และ สุรินทร สรสิริ¹⁰ ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบตามที่
พลเมืองไว้ดังนี้

1. ให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย
2. ให้ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย และวัฒนธรรมอันดี
3. ให้มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ และไม่ถูกเหยียดหยามผู้อื่น
4. ให้รู้จักปฏิบัติตนไปในทางที่จะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของสังคม
5. ให้รู้จักรักษาความปลอดภัยของตนเองและของสังคม
6. ให้รู้จักรับฟังความคิดเห็นที่สุจริตใจของผู้อื่น
7. ให้มีความเข้าใจในผลงานของวิทยาศาสตร์ทั้งในคำที่เป็นคุณ และคำที่

อาจจะ เป็นโทษแก่สังคม

8. ให้รู้จักใช้รู้จักรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งสวยงามตามธรรมชาติ
9. ให้รู้จักใช้และสงวนทรัพยากรธรรมชาติ
10. ให้รู้จักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกัน

เพื่อสันติสุขของโลก

การศึกษาวิชาหน้าที่พลเมืองในหลักสูตรมัธยมศึกษา ส่วนมากกล่าวถึงสังคมและหน้าที่
ของพลเมืองที่จะต้องปฏิบัติและเรียนรู้ตั้งแต่ศึกษาในโรงเรียน และศึกษาต่อไปจนตลอดชีวิต
เป็นขบวนการต่อเนื่องกันไป ในการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและการเรียน
หน้าที่พลเมืองนั้นก็ต้องอาศัยความรู้ของนักเรียนทางหนึ่ง และนิสัยความประพฤติของ
นักเรียนอีกทางหนึ่ง ความมุ่งหมายประการสำคัญของการศึกษาก็คือ การฝึกนักเรียนเพื่อที่
จะได้ออกไปใช้ชีวิตนอกโรงเรียนในสังคมอันกว้างเมื่อเติบโตใหญ่ ในการฝึกความเป็นพลเมือง
คือนั้น สิ่งที่จะต้องกล่าวถึงคือ ความรู้ ทัศนคติ และความชำนาญที่นักเรียนได้รับและสามารถ
นำไปปฏิบัติได้

¹⁰ เชื้อ สาริฆาน, และ สุรินทร สรสิริ, หลักการการศึกษา, วิชาชุดครูประกาศ-
นียบัตรครูมัธยม, วิชาครูตอน 1 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2505), หน้า 7.

ประเทศไทยกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย ฉะนั้น ประชาชนชาวไทยจะต้องตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ในฐานะที่เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรหน้าที่พลเมืองนับว่าน่าสนใจมาก เพราะได้กำหนดให้นักเรียนได้รู้จักหน้าที่ของตนเป็นอย่างดีในฐานะที่เป็นพลเมืองดีของชาติ ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น การครองเรือน การปกครอง การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ฯลฯ

มีนักเรียนเป็นจำนวนมากที่ประสบปัญหาในการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง นักเรียนบางคนชอบเรียน บางคนไม่พอใจเนื้อหาหรือวิธีการสอน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นับว่ามีความสำคัญและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของผู้เรียน และเป็นข้อบกพร่องที่แก้ไขได้

การที่ครูไทยจะสามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ประชาธิปไตยอย่างกว้างขวาง และเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง เหมาะสมกับวัยและความต้องการของประเทศ และความจำเป็นอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น นอกจากครูจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเชิงวิชาการในเนื้อหาวิชาแล้ว วิธีสอนก็ต้องเป็นไปเพื่อช่วยให้ผู้เยาว์ได้สามารถคิดหาเหตุผล โดยที่ศูนย์รัฐบาลจึงมีนโยบายหลักในการพัฒนาประเทศ และพัฒนาคนซึ่งสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกนั้นในแง่การให้การศึกษาผู้เยาว์ การพัฒนาคนหมายถึงการสร้าง ส่งเสริมให้ผู้เยาว์สามารถคิดและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง โดยใช้หลักแห่งปัญหาชีวิตประจำวันของคน¹¹

การสอนในระดับมัธยมศึกษามักจะมีผู้กล่าวว่า เน้นหนักในเรื่องการท่องจำ หย่อนในเรื่องการคิดหาเหตุผล และการค้นคว้าด้วยตัวเอง ดร. กอ สวัสดิ์พิพาณิชย์ ได้กล่าวถึงการทำงานของครูว่า "ทรัพย์สินของเรา กำลังคนของพวกเรา และสติปัญญาของเรายังมีอยู่เป็นอันมาก ถ้าเราจะรวบรวมสิ่งเหล่านี้เข้าด้วยกันแล้ว เรายังกับปัญหาโดยตรงไปตรงมา

¹¹ อภิรมย์ ณ นคร, ประมวลบทความการวางแผนการศึกษา กองวางแผนการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (พระนคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2513), หน้า 33.

เราก็จะพัฒนางานให้ดีขึ้นได้ ปัญหาอยู่ที่ว่า เราพร้อมที่จะเผชิญปัญหาและแก้ไขปัญหาย่างตรงไปตรงมาหรือไม่¹²

ปัญหาการสอนที่ทำให้ให้นักเรียนเบื่อหน่ายการเรียนนั้น บุญถิ่น อัครถาวร ได้กล่าวไว้ว่า

1. ครูมักพูดมากเกินไป ไม่ให้โอกาสนักเรียนพอเพียงที่จะฝึกหัดฝึกตั้งคำถาม ฝึกพูด ตลอดจนฝึกทวงทิวาจา
2. ครูมักให้จดโน้ตจากคำบอกหรือจากกระดานคำมากเกินไป ไม่ให้โอกาสแก่นักเรียนฝึกค้นคว้า อ่าน เขียน คิด หรือฝึกกล้าคิดด้วยตัวเอง
3. ครูมักให้นักเรียนท่องจำหลักการ กฎ สูตร ทฤษฎี โดยไม่เข้าใจความหมายอย่างแจ่มชัด ทำให้เข้าลักษณะที่เรียนแบบนกแก้ว หรือลักษณะครูเป็นแม่พิมพ์ของนักเรียน คือสอนให้นักเรียนทำและคิดแบบเดียวกับครูเท่านั้น ทำให้นักเรียนบกพร่องในด้านความคิดริเริ่ม ทางด้านความคิดค้นคว้าหาเหตุผลด้วยตนเอง
4. ไม่ส่งเสริมให้นักเรียนมีกิจกรรมภาคปฏิบัติ เวลาต้องปฏิบัติจริง ๆ ก็ทำไม่ได้
5. ครูมักสอนยากเกินไปในระดับต่ำ และง่ายเกินไปในระดับสูง เป็นเหตุให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย เกลียดวิชาของตน ไม่สนใจ
6. ครูบางที่ถูกละเลยพื้นฐานการศึกษาและสติปัญญาเด็ก ทั้ง ๆ ที่ทราบอยู่แล้วว่าเด็กได้รับความรู้จากทางบ้าน สิ่งแวดล้อม ทำให้เด็กเบื่อ
7. ครูบางคนไม่ยอมรับกับเด็กว่าตัวไม่รู้ กลับเอ็ดเด็กที่ถามจนครูตอบไม่ได้ ทำให้เด็กยิ่งคูหมั่น และไม่ได้รับความรู้
8. ครูมักไม่ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้ทันสมัยกับความก้าวหน้าทางวิทยาการ

¹² กอ สวัสดิ์พาณิชย์, ประมวลบทความการวางแผนการศึกษาและพัฒนากำลังคน, สำนักงานวางแผนการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (พระนคร: โรงพิมพ์สามมิตร, 2511), หน้า 182.

9. ครูมักยึดถ้อยคำในหลักสูตร ไม่ยืดหยุ่นให้เข้ากับเหตุการณ์ หรือสิ่งแวดล้อม

10. ครูมักไม่สร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับการเรียนการสอน เด็กจึงไม่เพลิน ไม่เข้าใจซาบซึ้ง

11. ครูมักไม่สอนให้นักเรียนเปรียบเทียบมองเห็นความแตกต่างความสัมพันธ์กับวิชาอื่น เด็กจึงหย่อนยานความคิด มองไม่เห็นปัญหาทุกแง่มุม ไม่เห็นคุณค่าของวิชาที่เรียน

12. ครูบางคนชอบพูดฝรั่งปนไทย อาจจะทำให้เด็ก ทำให้นักเรียนไม่เข้าใจ สับสน ที่ความผิด

13. ครูมักตั้งคำถามและออกข้อสอบตรงตามที่สอนและที่ตนให้จด เป็นการฝึกความจำ หนักยิ่งความถึกคิดตัดสินปัญหา การค้นคว้าหาเหตุผลของเด็ก¹³

การที่ครูเป็นเช่นนี้แทนที่จะเป็นคางประทีปส่องปัญญา กลับเป็นอุปสรรคต่อความเจริญงอกงามของเยาวชน

คุณสมบัติของครูที่สังคมปัจจุบันต้องการ คือ

1. มีความรู้เพิ่มพูนและกว้างขวางอยู่เสมอ
2. เชี่ยวชาญไปด้วยคุณธรรมและวินัยธรรม
3. มีความสามารถในการกลวิธีสอน และถ่ายทอดความรู้ ฝึกฝนสติปัญญา เพื่อพัฒนาไปในทางที่ดีงาม¹⁴

วิชาหน้าที่พลเมือง เป็นวิชาที่ยากที่จะบรรลุความมุ่งหมาย ดังนั้นด้านการเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองจึงมีปัญหาเกิดขึ้นทั้งครูและนักเรียน นักเรียนส่วนมากจะประสบปัญหาเกี่ยวกับการไม่เข้าใจในเนื้อหาวิชาอย่างแท้จริง แม้แต่การสร้างความคิดรวบยอดของคำบางคำ ได้แก่ สิทธิ เสรีภาพ ประชาธิปไตย และความมั่นคง ก็ยังไม่แจ่มชัด

¹³บุญถิ่น อัตถากร, "แนวนโยบายการผลิตรีฐิโนอนาคต," ประมวลบทความการวางแผนการศึกษา อันคัม 4 (พระนคร โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515), หน้า 49-55.

¹⁴บุญถิ่น อัตถากร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

ครูก็มีปัญหาเช่นกัน ปัญหาต่าง ๆ ที่ครูประสบเกี่ยวกับการสอนหน้าที่พลเมืองได้แก่ ความไม่เข้าใจในเนื้อหาบางตอน หรือปัญหาเกี่ยวกับวิธีสอน ครูไม่ทราบว่าต้องสอนให้นักเรียนนำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างไร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมณ อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวว่า "ปัญหาการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองคือ จะสอนอย่างไรจึงจะสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้"

การที่จะมุ่งหวังให้เยาวชนของเราเติบโตขึ้น เป็นพลเมืองดีในอนาคตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างผาสุก จะอาศัยเนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมืองอย่างเดียวไม่ได้ ต้องอาศัยวิธีการถ่ายทอดซึ่งแนวทางให้เกิดการเรียนรู้อย่างถูกต้อง ผู้วิจัยจึงสนใจและตัดสินใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ทั้งนี้เพราะเห็นด้วยกับ ดร. กอ สวัสดิ์พาณิชย์ ที่กล่าวว่า "ความคิดเห็นต่อวิชาที่ตนเรียนมีความสัมพันธ์ต่อการเรียนของตนมาก ทางด้านจิตวิทยาเชื่อว่าทัศนคติมีผลต่อการเรียน ถ้านักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อครู การเรียนการสอนแล้วเด็กจะประสบผลดีในการเรียน ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กมีทัศนคติไม่ดีก็จะประสบผลล้มเหลวในการเรียน"¹⁵

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาถึงความคิดเห็นของนักเรียนในคานต่าง ๆ ได้แก่ เนื้อหาวิชา วิธีการสอน อุปกรณ์ ประโยชน์ของวิชานี้ และเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นบางประการในการปรับปรุงวิชานี้ เพราะตระหนักดีว่าความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนวิชาใดก็ตามขึ้นอยู่กับว่าวิชานั้นได้สนองความต้องการของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด ผลของการวิจัยจะใช้เป็นแนวทางจัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนสาธิตให้ดียิ่งขึ้น

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการวิจัยจะช่วยให้การสอนหน้าที่พลเมืองของครูประสบผลสำเร็จตรงตามเป้าหมาย

¹⁵ กอ สวัสดิ์พาณิชย์, จิตวิทยาการศึกษา (พระนคร: โรงพิมพ์วิษัการพิมพ์ วีระสัมพันธ์ จำกัด, 2503), หน้า 132.

การวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปี พ.ศ. 2509 ไฉยรัตน์ เปี่ยมเพิ่มพูน¹⁶ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเกี่ยวกับการสอนหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดพระนคร" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการสอนของครูในโรงเรียนเทศบาล 16 แห่งในจังหวัดพระนคร ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง เพื่อที่จะได้ทราบถึงวิธีการสอนของครู การเรียนของนักเรียน ทักษะของครูและนักเรียนที่มีต่อวิชาหน้าที่พลเมือง ปัญหาต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนประสบ

ผลของการวิจัยพอสรุปได้ว่า ครูใช้วิธีการสอนหลายวิธีสลับเปลี่ยนกัน การสอนที่นิยมมากคือการบรรยาย ครูไม่ค่อยเตรียมอุปกรณ์การสอนมากนัก ความเห็นเกี่ยวกับอุปกรณ์แบ่งเป็น 2 พวก คือ พวกหนึ่งเห็นว่าผลดีต่อการเรียนของเด็ก อีกพวกหนึ่งเห็นว่าไม่มีประโยชน์ การสอนของครูดำเนินไปตามหลักสูตรเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ชอบวิชาหน้าที่พลเมือง ทั้ง ๆ ที่มีความเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อตัวเองในหลาย ๆ ด้าน เห็นว่าการสอบคือการท่องจำเนื้อหาไม่ต้องอาศัยความเข้าใจ จึงเห็นเป็นวิชาที่น่าเบื่อหน่าย

ในปี พ.ศ. 2509 สุธรรมา สุจริตตานนท์¹⁷ ได้ศึกษาการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในโรงเรียนสาธิต 4 แห่งในจังหวัดพระนคร โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการสอนของครูเฉพาะการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 เท่านั้น เพื่อที่จะได้ทราบถึงวิธีการสอนของครู วิธีการเรียนของนักเรียน ทักษะของครูสอนหน้าที่พลเมือง

¹⁶ไฉยรัตน์ เปี่ยมเพิ่มพูน, "การศึกษาเกี่ยวกับการสอนหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดพระนคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509.)

¹⁷สุธรรมา สุจริตตานนท์, "ศึกษาการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในโรงเรียนสาธิต 4 แห่งในจังหวัดพระนคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509.)

ปัญหาต่าง ๆ ที่ครูประสบในการสอนวิชา

ผลของการวิจัย นักเรียนส่วนมากมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการสอนหน้าที่พลเมือง เนื้อหาไม่น่าสนใจ รูปเล่มของแบบเรียนไม่สะดวกตา การสอบท่องจำจึงจะได้คะแนนที่ อุปกรณ มีน้อย ไม่น่าสนใจ สำหรับครูผู้สอน มีทัศนคติต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง เห็นว่าเป็นวิชาที่น่าสอนและจำเป็นแก่เด็ก ครูส่วนใหญ่มีปัญหาด้านอุปกรณที่จะนำไปใช้สอน และความแม่นยำที่จะถ่ายทอดให้แก่นักเรียน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 ศิริมา พอค้า¹⁸ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนครที่มีต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทัศนคติและความสนใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนคร ที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง เพื่อต้องการทราบปัญหาในการเรียนวิชานี้ รวมทั้งความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับครู การสอนของครู การวัดผล การใช้อุปกรณ หลักสูตร แบบเรียน เนื้อหาและการจัดเวลาเรียน

ผลการวิจัย นักเรียนมีทัศนคติไม่ดีต่อวิชาหน้าที่พลเมือง เพราะการสอนของครู เนื้อหาและแบบเรียน ทำให้นักเรียนสนใจน้อยกว่าเท่าที่ควร นักเรียนชอบให้ครูเปิดโอกาสให้ซักถาม และให้ครูจัดกิจกรรม มีอุปกรณการสอน ด้านการวัดผลนักเรียนชอบคำถามแบบปรนัย ชอบการทดสอบที่ใช้ความคิดมากกว่าการจำ นักเรียนชอบเรียนวิชานี้ในตอนเช้า ปัญหาที่ประสบคือ ครูสอนไม่ค่อยเข้าใจ และแบบเรียนมีภาพน้อย ศิริมา เสนอว่า ควรให้มีเสรีภาพในการแสดงความคิด เห็นแก่เด็ก

¹⁸ศิริมา พอค้า, "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนคร ที่มีต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510.)

ในปีเดียวกันนี้ พาณี แสงวงกิจ¹⁹ ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง "การปรับปรุงเกี่ยวกับการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจการเรียนการสอนสังคมศึกษา ปัญหาที่ครูและนักเรียนประสบในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการวิจัย ครูมีชั่วโมงสอนมากเกินไป และต้องสอนหลายวิชา นอกเหนือจากวิชาสังคมศึกษา ครูมีนักเรียนที่จะต้องดูแลมาก โรงเรียนยังขาดอุปกรณ์การสอน ครูขาดความรู้เรื่องการผลิตอุปกรณ์การสอน ผู้ปกครองมักมองข้ามความสำคัญของวิชานี้ไป นักเรียนก็เลยขาดความสนใจต่อวิชานี้เช่นกัน เพราะถือว่าไม่สำคัญ ในความเห็นของครูและนักเรียน หลักสูตรและเนื้อหาไม่สอดคล้องกับเวลา โรงเรียนต่าง ๆ มีห้องสมุด แต่ยังมีขาดหนังสืออีกมาก

ในปี พ.ศ. 2512 วนิกา ชนสุตานุเวช²⁰ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจแนวความคิดและความสนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2512"

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีแนวความคิดเป็นประชาธิปไตย และมีความเข้าใจในความหมายของประชาธิปไตยทั้งในการดำรงชีวิตและรูปการปกครองที่พอสมควรแก่ระดับชั้น เกี่ยวกับการปกครองของรัฐบาลส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการปกครองในปัจจุบัน แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่มีทัศนคติไม่ดีต่อรัฐบาล ซึ่งผู้วิจัยก็ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า อาจจะเป็นผลเนื่องจากปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคมปัจจุบัน

¹⁹พาณี แสงวงกิจ, "การปรับปรุงเกี่ยวกับการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510.)

²⁰วนิกา ชนสุตานุเวช, "การสำรวจแนวความคิดและความสนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2512" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512.)

ในปี พ.ศ. 2513 วัลลา พุ่มพวง²¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยในจังหวัดมหาสารคาม ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว อายุ 20-21 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยระหว่างชายหญิง

ผลการวิจัย คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นไม่ถูกต้องในเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี และเรื่องความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย มีเพียงเรื่องเดียวที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นที่ถูกต้อง คือ เรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชน ชนบทชนเมืองและวัฒนธรรม ส่วนในเรื่องความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยทั่วไป คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นถูกต้องเพียงร้อยละ 50

ในปี พ.ศ. 2514 ชุมนิ ยนต์เจริญ²² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อจะได้ทราบถึงความเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับแบบเรียนที่ใช้อยู่ ทางด้านคุณภาพ เนื้อหา ตลอดจนความนิยมของผู้ใช้แบบเรียนนั้น ๆ เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง และเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้ใช้หลักวิชาอันถูกต้อง และจัด

²¹วัลลา พุ่มพวง, "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513.)

²²ชุมนิ ยนต์เจริญ, "การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514.)

การสอนเพื่อชี้ทางให้นักเรียนได้รู้จักปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี

ผลของการวิจัย ลักษณะของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองที่นิยมคือ ต้องมีภาพประกอบ เพื่อเป็นการช่วยในการเรียน มีเนื้อหาอธิบายชัดเจนเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน มีแบบฝึกหัดท้ายบท กระดาษดี มีกิจกรรมเสนอแนะ ทั้งครูและนักเรียนนิยมใช้แบบเรียนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และของนายเอื้อ ปุระปะเทศ หงสกุล โดยอ้างเหตุผลว่า เนื้อหาละเอียดและอ่านได้ใจความดี

ในปี พ.ศ. 2515 สมจิตร วัฒนคุลัง²³ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามโรงเรียนมัธยมแบบประสม และโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ และเพศชาย-หญิง

ผลของการวิจัยพบว่า นักเรียนหญิงโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีโดยเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนชายโรงเรียนมัธยมศึกษา สายสามัญ และนักเรียนหญิงโรงเรียนมัธยมแบบประสม ซึ่งนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ นั้นมีความรู้ความเข้าใจไม่แตกต่างกัน สมจิตรมีความเห็นว่า การที่จะปลูกฝังความรู้ความเข้าใจและฝึกฝนทักษะเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีนั้น ทางบ้าน โรงเรียน และชุมชน ควรจะร่วมมือกันจัดสภาพแวดล้อมและโอกาสที่จะให้เด็กนำเอาความรู้ความเข้าใจมาปฏิบัติจริง

ในปี พ.ศ. 2515 ขอบ จารุกะกุล²⁴ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครของผู้ก่อการร้ายที่มีต่อการเรียนการสอนวิชา-

²³ สมจิตร วัฒนคุลัง, "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.)

²⁴ ขอบ จารุกะกุล, "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครของผู้ก่อการร้ายที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.)

หน้าที่พลเมือง" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ปีการศึกษา 2515 ในเขตกรุงเทพมหานครของผู้ออกการวิจัยคอมมิวนิสต์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ
ไทย ที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ในค่านแบบเรียน เนื้อหาวิชา วิธีสอน
ลักษณะพิเศษของครูผู้สอน กิจกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนควรฝึกฝน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในเขตนี้มีความเห็นที่คัดต่อการเรียนการสอนวิชาหน้าที่
พลเมือง นักเรียนมีความสนใจของงานที่รัฐดำเนินการ เช่น การพัฒนาชนบท การปราบ-
ปรามผู้ออกการร้าย ซึ่งนับว่าเป็นผลดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในปี ค.ศ. 1964 William Jones²⁵ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Investi-
gation of Case Method of Instruction in Selected Eighth Grade Civic
Class" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการสอนโดยวิธี Case Method ในการสอน
เรื่องสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง (Bill of Rights) แก่นักเรียนระดับชั้น 8

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนเชื่อว่าสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้จริง เมื่อ
เรียนด้วยวิธี Case Method
2. ครูมีความคิดเห็นว่า การสอนวิธีนี้สามารถกระตุ้นความสนใจของเด็กเรียน
ช้า และเด็กที่ไม่สนใจเรียนได้ดีกว่าการสอนไปตามเนื้อหาแบบเรียน

ในปี ค.ศ. 1965 Ira Jay Winn²⁶ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Case Study
Reform Movement in American Civic Education : Educational Implica-

²⁵William Ernest Jones, "The Investigation of Case Method of Instruction in Selection Eighth Grade Civic Class," Dissertation Abstracts International, Vol. 25, No. 7 (January, 1965), p. 4002.

²⁶Ira Jay Winn, "The Case Study Reform Movement in American Civic Education : Educational Implications of Political Apathy," Dissertation Abstracts International, Vol. 27, No. 1 (July, 1966), p. 60.

tions of Political Apathy" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างความเฉื่อยชา การขาดความสามารถ และขาดความสอดคล้องทางการเมือง กับลักษณะการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองที่ประสบความสำเร็จ การศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิตามรัฐธรรมนูญ

ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนยังมีความเข้าใจสิทธิตามรัฐธรรมนูญในอัตราต่ำ แม้แต่นักเรียนที่มุ่งเรียนด้านวิชาการเพื่อไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยก็ยังมีเข้าใจผิด ๆ ในเรื่องนี้ การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองที่ประสบความสำเร็จในอันที่จะสร้างความเข้าใจถึงความหมายของคำว่าประชาธิปไตยในแง่การนำไปปฏิบัติจริง ๆ นอกจากนี้ ความเฉื่อยชา และการขาดความรู้ความสามารถในทางการเมืองมีสาเหตุใหญ่มาจากระบบการเรียนที่ไม่อาจเราและสร้างความต้องการที่จะเรียนรู้จากการปฏิบัติในชีวิตจริง

ผู้วิจัยได้เสนอว่า ผลเสียของการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองเกิดขึ้นเพราะขาดการอภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองที่กำลังเป็นอยู่ และความกดดันทางสังคมที่เน้นให้มีการยอมรับ ซึ่งขาดความคิดวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการปกครอง

ในปี ค.ศ. 1968 Lee H. Ehman²⁷ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Analysis of the Effects of Qualitative and Quantitative Educational Variables upon the Political Socialization of High School Students" ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่เรียนในชั้นเรียนที่ไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นจะมีลักษณะความรับผิดชอบต่อนานาชาติพลเมืองน้อยกว่าเด็กที่เรียนในชั้นเรียนที่ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น อภิปรายในบทเรียน กล่าวคือ เด็กที่มีโอกาสเรียนกับครูที่ใช้การสอนแบบ Critical Inquiry จะมี

²⁷Lee H. Ehman, "An Analysis of the Effects of Qualitative and Quantitative Educational Variables upon the Political Socialization of High School Students," Paper delivered at annual meeting of the American Political Science Association, (September, 1968), p. 3-7.

โอกาสถกเถียงแสดงความคิดเห็น อภิปรายปัญหาพร้อมกับครูหรือเพื่อน ๆ เด็กได้รับความรู้
กระจำงชั้จะช่วยให้เขามีลักษณะของพลเมืองที่ดีสมบูรณ์

ในปี ค.ศ. 1969 Carroll Lee Englehardt²⁸ แห่งมหาวิทยาลัยไอโอวา
ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Common School and the Ideal Citizen : Iowa
1876-1962" ผู้วิจัยใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์จากรายงานและสิ่งพิมพ์ของ Iowa Depart-
ment of Public Instruction and Iowa State Teachers Associations
ตลอดจนวารสารและแบบเรียนที่ใช้ในไอโอวา

ผลการวิจัยพบว่า นักการศึกษาในไอโอวาเชื่อว่าโรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญของสังคม
ที่จะถ่ายทอดค่านิยมเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี โรงเรียนจะต้องเน้นในเรื่องส่วนรวมมาก
กว่าบุคคลซึ่งเป็นลักษณะของพลเมืองดี

ในปี ค.ศ. 1971 Richard C. Remy²⁹ ซึ่งเป็น Co-Director แห่ง
Political Science Education Project of the American Political
Science Association ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
ที่มีต่อการสอนหน้าที่พลเมืองและการปกครอง" (High School Seniors' Attitudes
Toward Their Civics and Government Instruction) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะ
สำรวจทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการสอนหน้าที่พลเมืองและการปกครองในด้านความสนใจ
ของนักเรียนต่อวิชานี้ เนื้อหาวิชาที่นักเรียนสนใจและต้องการเรียน ตลอดจนอุปกรณ์
ประกอบการสอน การจัดประสบการณ์ของครูให้แก่เขา

²⁸Carroll Lee Englehardt, "The Common School and the Ideal
Citizen : Iowa 1876-1962," Dissertation Abstracts International,
Vol. XXX, No. 9 (March, 1970), p. 3852.

²⁹Richard C. Remy, "High School Seniors' Attitudes Toward
their Civics and Government Instruction," Social Education,
(October, 1972), p. 591-6.

ผลของการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความเบื่อหน่ายต่อวิชานี้เนื่องจากการจัดเนื้อหา การเรียนการสอนของครูและนักการศึกษาไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของนักเรียน เขาเห็นว่า การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองมักจะสอนไปตามเนื้อหาในแบบเรียน สอนแต่หลักการซึ่งเขาไม่สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เขาไม่สามารถจะเข้าใจสภาพปัญหาการเมือง และการปกครองได้อย่างถ่องแท้/ ครูมักจะใช้หนังสือแบบเรียนเพียงเล่มเดียวสอน เด็กต้องการให้ครูจัดกิจกรรมที่จะเพิ่มพูนประสบการณ์แห่งประชาธิปไตย/ การคิดอย่างมีเหตุผลแก่เขา เขาต้องการให้ครูนำเอาปัญหาสังคม ปัญหาการเมือง การปกครองในปัจจุบันมา อภิปรายเสมอ ๆ/ ผู้วิจัยได้สรุปว่า การจัดการเรียนการสอนของครูควรมุ่งให้เด็กได้รับ ประโยชน์ใหม่มากที่สุด และจะต้องคำนึงถึงความต้องการของเด็กเป็นประการสำคัญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสาธิต ต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในหัวข้อต่อไปนี้
 - 1.1 เนื้อหาวิชา
 - 1.2 วิธีการสอนของครู
 - 1.3 อุปกรณ์และกิจกรรมที่ครูใช้ประกอบการสอน
 - 1.4 การนำความรู้ที่ได้รับจากวิชาหน้าที่พลเมืองไปใช้
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนหน้าที่พลเมือง ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เกี่ยวกับการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของ โรงเรียนสาธิตในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2516 ที่มีต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองใน คำนต่าง ๆ คือ เนื้อหาวิชา วิธีการสอน อุปกรณ์ การนำความรู้ไปใช้

นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการ เรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองอันจะเป็นแนวทางให้ครูปรับปรุงการสอนวิชานี้ให้ดียิ่งขึ้น

การวิจัยครั้งนี้เลือกใช้ตัวอย่างประชากรที่เป็นนักเรียนสาธิตในกรุงเทพมหานคร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เท่านั้น โดยมีความเห็นว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นชั้นที่สูงที่สุดของมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งได้เรียนรู้เนื้อหาและผ่านการเรียนวิชานี้มานานกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ค่ายเหตุนี้เองจะทำให้สามารถแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ ตัวอย่างประชากรทั้งหมดมี 300 คน โดยแบ่งเป็นนักเรียนชาย 150 คน นักเรียนหญิง 150 คน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลของการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักการศึกษาและผู้บริหารการศึกษา จะได้นำไปใช้ปรับปรุงหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
2. ผลของการวิจัยจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองได้อย่างตรงเป้าหมาย ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนยิ่งขึ้น
3. ผลของการวิจัยจะชี้ให้เห็นว่า วิชาที่สนองความต้องการของนักเรียนสาธิตเพียงใด และมีข้อบกพร่องประการใดที่ควรแก้ไข

ความจำกัดของการวิจัย

คำตอบที่ได้จากแบบสอบถามครั้งนี้ ได้จากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสาธิตในกรุงเทพมหานคร เท่านั้น จึงไม่สามารถใช้แทนคำตอบของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนอื่นทั้งหมดได้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาหลักสูตรและประมวลการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ตลอดจนศึกษาการเรียนการสอนในโรงเรียนสาธิตที่ทำการศึกษาวิจัย
2. ออกแบบสอบถามนักเรียนสาธิต 1 ชุด ประกอบด้วยคำถาม 3 แบบ คือ
 - แบบที่ 1 เป็นลักษณะมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)
 - แบบที่ 2 เป็นลักษณะให้เลือกตอบ (Multiple Choice)
 - แบบที่ 3 เป็นลักษณะให้ตอบโดยอิสระ (Open-end)

3. นำแบบสอบถามไปให้นักเรียนจำนวนหนึ่งทดสอบ แล้วจึงนำมาแก้ไขข้อบกพร่อง
4. นำแบบสอบถามไปทำการทดสอบจริง กับนักเรียนที่สุ่มตัวอย่างไว้ โดยใช้ตัวอย่างประชากร 300 คน เป็นนักเรียนชาย 150 คน นักเรียนหญิง 150 คน
5. รวบรวมคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามมาคำนวณหาค่ามัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคิดค่าร้อยละ

คำจำกัดความ

ความคิดเห็น หมายถึงความรู้สึกเฉพาะตัวบุคคลที่ตอบสนองคำถามในแบบสอบถาม ซึ่งวินิจฉัยไม่ได้ว่าถูกหรือผิด คือหรือไม่คืออะไร

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึงนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนสาธิตในกรุงเทพมหานคร ทั้งชายและหญิง

โรงเรียนสาธิต หมายถึงโรงเรียนที่ใช้เป็นที่ทดลองวิธีสอน และจัดการเรียนการสอนเป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนธรรมดาทั่วไป

วิชาหน้าที่พลเมือง หมายถึงวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรซึ่งมุ่งจะสอนให้เด็กรู้จักหน้าที่พลเมืองที่ทุกคนพึงมี และพึงปฏิบัติต่อสังคมและประเทศชาติ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย